

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИПУСК 32

Рівне – 2020

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 32. Рівне: РДГУ, 2020. 266 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова, Республіка Польща)

Прищепя Богдан – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 26 листопада 2020 р.

***Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р***

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdg@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020

5. Bilas I. Represy`vno-karal`nasy`stema v Ukrayini. 1917 – 1953. Suspil`no-polity`chny`jtaistory`ko-pravovy`janaliz. U 2 kn. – Ky`yiv: Ly`bid` – Vijs`ko Ukrayiny`, 1994. – Kn. 1. – 432 s.
6. Boyechko V., Ganzha O., Zaxarchuk B. Kordony` Ukrayiny`: istory`chnaretrospekty`vatasuchasny`jstan. – K.: Osnovy`, 1994. – 168 s.
7. Borecz` Yu. U vy`riborot`by`. Spogady` uchasny`kapovstans`koyiborot`by` (1941–1948). – Ky`yiv: Naukovadumka, 1993. – 304 s.
8. Bory`senko V. Zarady` istory`chnoyipravdy` // Procyuk V. Kny`gapam'yati. – L`viv: drukarnyavy`davny`cztva “Vil`naUkrayina”, 1996. – S. 149–156.
9. Bugaj M. Deportaciyanaselennya z Ukrayiny` (30–50-ti roky`). – UIZh. – 1990. – # 10. – S. 35.
10. Buxalo G. Xolms`ky`jkrajnashukrayins`ky`j. – Rivne: AT “Rivnens`kadrukarnya”, 1994. – 48 s.
11. Buczko O. Ukray`na – Pol`sha: my`graczyonnyeprocessy 40-x godov. – Ky`yiv: Insty`tutistoriyi NAN Ukrayiny`, 1997. – 217 s.
12. Vsemy`rnayay`story`ya. V 24 tomax. T. 24.

УДК 327:342.78 (477)+(470+571)

ГІБРИДНА ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Кундеус Оксана

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1162-3858>

Стаття присвячена осмисленню нового типу сучасних збройних конфліктів, а саме суті гібридної війни, яку розв`язала Росія проти України.

Поняття гібридної війни виявилось теоретично й практично найбільш придатним для визначення характеру російської агресії проти України.

Агресія Росії створила для України низку викликів – військових, економічних, соціально-політичних, культурних, безпекових.

При цьому, у науковій розвідці, висвітлено якісно нові параметри гібридних війн, пов`язані зі змінами безпекового середовища в умовах глобалізації. У статті автор аналізує зміст поняття «гібридна» війна, та відзначає, що особливістю гібридної війни є те, що агресор не вдається до класичного воєнного вторгнення, а використовує поєднання прихованих операцій, диверсій, кібервійни, а також надає підтримку повстанцям, які діють на території супротивника.

Автор наголошує, що головна загроза, яку створює гібридна війна – втрата, чи суттєве обмеження суверенітету України.

У науковій розвідці визначаються відмінності між традиційними війнами та гібридними, висвітлюється широкий арсенал засобів гібридної агресії, який був використаний проти України. Розкрито вплив інформаційного складника конфлікту. Зазначено втрати, яких зазнала Україна, після анексії Криму та збройної агресії РФ.

Зазначено, що вдаючись до гібридної війни, РФ анексувала Крим та встановила неформальний контроль над окремими районами Донецької та Луганської областей. Проте повністю реалізувати проект «Новоросія», що передбачав створення на Сході та Півдні України низки маріонеткових квазідержав, Росія не спромоглася. Зроблено висновок про те, що рішучий спротив України, а також політика стримування Росії державами Заходу, змусили Кремль перейти до геостратегії активної оборони, спрямованої на утримання завойованих позицій. Сучасна гібридна експансія Росії передбачає застосування щодо України засобів дестабілізації, що становить загрозу безпеці нашої держави.

Ключові слова: гібридна війна, інформаційна війна, агресія, зовнішня політика, дестабілізація.

RUSSIAN HYBRID WAR AGAINST UKRAINE FEATURES AND TOOLS

The article is about comprehension of the new type of modern armed conflict, namely the essence of the hybrid war that Russia has waged against Ukraine.

The concept of hybrid warfare proved to be theoretically and practically the most suitable for determining the nature of Russian aggression against Ukraine.

Russia's aggression has created a number of challenges for Ukraine - military, economic, socio-political, cultural, security.

At the same time, scientific exploration highlights new parameters of hybrid wars related to changes in the security environment in the context of globalization. In the article the author analyzes the meaning of the concept of "hybrid" war, and notes that the peculiarity of the hybrid war is that the aggressor does not resort to the classic military invasion, and uses a combination of covert operations, sabotage, cyber war, and provides support to insurgents, which are operating on the enemy's territory.

The author stresses that the main threat posed by hybrid warfare is the loss or significant restriction of Ukraine's sovereignty.

There are differences in scientific intelligence between traditional wars and hybrids are identified, and a broad arsenal of hybrid aggression tools, used against Ukraine, is highlighted. The influence of the information component of the conflict is revealed. The losses, sustained by Ukraine after the annexation of Crimea and the armed aggression of the Russian Federation, are noted.

It was noted that resorting to the hybrid war, the Russian Federation annexed Crimea and established informal control over certain areas of Donetsk and Luhansk regions. However, Russia failed to fully implement the Novorossiya project, which envisaged the creation of a series of puppet quasi-states in Eastern and Southern Ukraine.

It was concluded that the decisive opposition of Ukraine, as well as the policy of deterring Russia by the Western states, forced the Kremlin to move to an active defense geostrategy, aimed at retaining the conquered positions.

The modern hybrid expansion of Russia implies the use of destabilization means for Ukraine, which threatens the security of our country.

Key words: hybrid war, information war, aggression, foreign policy, destabilization.

Постановка проблеми. Порухення Російською Федерацією умов Будапештського договору й анексія нею частини території України створили серйозні виклики для національної безпеки нашої держави. Активній фазі військової агресії передувала потужна інформаційна війна, спрямована на створення сприятливого суспільного ґрунту для прийняття населенням ідеологічних норм «русского мира».

Понад п'ять років Україна протистоїть російській агресії. За цей час проти нашої держави було застосовано майже всі можливі різновиди впливу (крім хіба що прямого повномасштабного вторгнення), які мали змінити українську політику та /або взяти під контроль Українську державу. Для цього ворог вдався чи намагався вдатися як до невійськових (політичних, гуманітарних, економічних, кібер та інформаційно-психологічних), так і військових (кризове врегулювання, військова інтервенція, стратегічне розгортання тощо) заходів. Таке поєднання різноформатних заходів набуло особливого характеру і найчастіше позначається сьогодні поняттям «гібридна війна».

Мета статті – проаналізувати суть гібридної війни РФ проти України, розглянути основні методи і засоби її ведення та порядок застосування у сучасних умовах.

Аналіз наукових досліджень. Російська агресія, різні аспекти гібридної війни неодноразово ставали предметом аналізу в численних наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних експертів, як О. Власюк, М. Гончар, В. Горбулін, Д. Дубов, С. Здіорук, А. Іщенко, М. Карпенко, М. Кияк, О. Коваленко, В. Копійка, Т. Кузьо, Ю. Лапаєв, О. Литвиненко, Е. Лукас, Є. Магда, Р. Малко, С. Пайфер, Б. Парахонський, П. Полянський, В. Портніков, М. Розумний, М. Степико, В. Тейлор, В. Ткаченко, В. Токман, В. Яблонський, Г. Яворська та ін.

«Гібридна» агресія Росії не є ноу-хау Кремля, проте саме на українському напрямі російський режим використовує майже весь арсенал «гібридних» воєн – від прямої збройної агресії до комплексу економічних, енергетичних, інформаційних та ін. засобів розхитування країни зсередини. Ряд з них – інформаційні диверсії, шпигунство, експорт корупції, дискредитація державних структур, підтримка деструктивних сил активно використовуються проти європейських країн [10].

І українські, й закордонні експерти зробили вже чимало для узагальнення цього нового досвіду протистоянь, а також наповнення операційним змістом поняття «гібридна війна».

Водночас до моменту вироблення певного парадигмального підходу концепція гібридної війни залишається дискусійною та піддається критиці з боку окремих дослідників.

Ця критика стосується переважно невизнання «новизни» такого явища, як гібридна війна. На перший погляд, так і є, адже більшість методів та інструментів ведення гібридної війни дійсно застосовувалися раніше. Водночас між фактами застосування певних методів та використанням цих методів в умовах гібридної війни є принципові відмінності.

Зокрема, можливість тих чи інших держав застосувати окремі методи та інструменти проти своїх супротивників не свідчить про те, що вони здатні реалізовувати гібридні війни. Вочевидь, лише держава з певним військовим та економічним потенціалом (а також особливою політичною системою, яка дозволяє консолідувати зусилля в межах єдиної ієрархії прийняття рішень) спроможна вести війну гібридного типу. До того ж економічний тиск або фінансова підтримка структур впливу потребують не лише певного рівня економічного розвитку держави (її фінансової спроможності), а й інтегрованості держави у світову економіку. В іншому разі такі зусилля будуть малоефективними.

Крім того, існує відмінність у ситуативному (*ad hoc*) застосуванні методів та використанні сукупності методів з метою досягнення політичного стратегічного задуму. Йдеться про наявність чіткого військово-політичного рішення, ухваленого державою – суб'єктом впливу. Де-факто момент прийняття такого рішення (якщо воно стає відомим або якщо його наявність може бути реконструйовано у спосіб моніторингу використовуваних методів) можна трактувати як своєрідний «акт оголошення війни».

Ухвалення такого рішення державою – суб'єктом впливу запускає своєрідний механізм атаки на іншу державу, одним зі способів реалізації якого стає гібридна війна [6].

Що стосується російської політики на світовій арені, то їй притаманний системний і скоординований характер. Кремль для реалізації тактичних завдань використовує широкий арсенал засобів «гібридної» агресії, серед яких можна виокремити наступні.

Перше. Одним з головних інструментів є масована, наступальна пропаганда потужного російського іномовлення (компанії *Russia Today*, *Sputnik*), що є ефективною інформаційною зброєю, потужним агрегатом фейкової інформаційної продукції і засобом адресного просування російської ідеології і концепції «русского мира».

Друге. Активно задіяний комплекс «традиційних» засобів – політико-дипломатичний тиск з використанням економічних важелів впливу. Ці заходи «м'якого/ жорсткого примушення» вже багато років Москва активно використовує проти країн-партнерів по СНД, а також в інших регіонах світу (Близький Схід, Африка, Середня Азія).

Третє. Українське небезпечним є втручання у внутрішньополітичні процеси, в т.ч. виборчі. Американські дослідники зафіксували з 2004 р. факти російського втручання у внутрішню політику 27 країн світу. Зокрема йдеться про країни ЄС, США, Канаду, Туреччину, Грузію, Молдову, Білорусь, Україну та ін. Найбільш резонансною подією стало втручання РФ у президентські вибори в США в 2016 р.

Четверте. Кремлівське керівництво активно та широко використовує методи і заходи з арсеналу спецслужб. Насамперед йдеться про операції з формування за допомогою корупційних схем, підкупу, шантажу проросійського лобі в середовищі світових і європейських політиків, громадських лідерів.

П'яте. У рамках «гібридної» агресії російська сторона широко здійснює розвідувально-шпигунську та диверсійно-підривно діяльність. За останні роки такі факти фіксувалися спецслужбами країн Балтії, Польщі, Чехії, Швеції, Німеччини та ін. Широкого світового резонансу набула російська хімічна диверсія в Солсбері в березні 2018 р. здійснена двома співробітниками ГРУ РФ.

Шосте. Росія широко використовує технології дискредитації державних структур країн, підтримує праворадикальні, націоналістичні та популістські рухи, які продукують у суспільствах країн ЄС антинаатовські та антиамериканські настрої. У країнах Європи зокрема та в інших країнах світу формуються мережі лояльних до Росії політичних і громадських організацій та ЗМІ тощо.

Сьоме. Останніми роками Кремль дедалі частіше використовує «силову складову» «гібридного» впливу – за останні роки різко почастишали випадки «воєнного тестування» системи оборони НАТО – створення провокацій у повітряному та морському просторі з боку збройних сил РФ. У вересні 2018р. Росія провела наймасштабніші з часів СРСР військові навчання «Схід-2018», в яких було задіяно близько 300 тис. військовослужбовців [3].

Саме тому, починаючи з 2014 р. гібридна війна, яку здійснювала Російська Федерація проти України протягом багатьох років, перейшла в гостру фазу, що позначилася анексією Кримського півострова та початком бойових дій на сході нашої країни.

Особливістю гібридної війни є те, що агресор не вдається до класичного воєнного вторгнення, а використовує поєднання прихованих операцій, диверсій, кібервійни, а також надає підтримку повстанцям, які діють на території супротивника. Перші ознаки гібридної війни з'явилися ще в середині 1990-х років і проявилися у войовничих антиукраїнських заявах В. Жириновського та мера Москви Ю. Лужкова, особливо під час відвідувань останнім м. Севастополь. На міждержавному рівні російська сторона всіляко затягувала договірно-правове оформлення міждержавного кордону, розмежування Чорного і Азовського морів та Керченської протоки, створювала умови для максимального продовження термінів перебування в Криму бази Чорноморського флоту Росії.

На побутовому рівні серед населення культивувалася теза про те, що Україна залишається частиною імперії, яка, через непорозуміння і внаслідок «підривної» діяльності західних країн, а також «бандерівців» усередині країни, тимчасово перебуває поза межами єдиного імперського простору. Такої ж думки дотримується і нинішній президент РФ В. Путін, який неодноразово наголошував, що українці та росіяни – один народ.

Особливо загострилися стосунки між двома країнами після Помаранчевої революції в Україні і проголошення курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Москва бачить Україну або як союзника на кшталт Білорусі, або у статусі країни «третього світу» з її подальшим використанням як джерела робочої сили, частини технологічного процесу та аграрного придатка.

Оскільки розвиток ситуації в Україні, проєвропейські настрої переважної частини населення країни, підтримка західного курсу з боку США та об'єднаної Європи й відповідна фінансова і політична допомога унеможливили реалізацію першого варіанту, російське керівництво взяло курс на максимальну руйнацію і навіть знищення української державності [8, с. 61].

Варто відмітити, що у січні 2013 р. в Москві відбулися загальні збори Академії військових наук, на яких виступив начальник ГШ ЗС РФ генерал Валерій Герасімов. Це був своєрідний підсумок тривалої роботи військових аналітиків та фахівців-генштабістів, які певний час концептуалізували зазначену проблему і шукали механізми її вирішення. Саме доповідь генерала В. Герасімова – своєрідна «точка неповернення» у маніфестації російських поглядів на сучасну війну. В ній було вказано на те, як має розгортатися сучасний воєнно-політичний конфлікт, які елементи в ньому мають бути задіяні та на яких етапах. У доповіді наголошено на зростанні ролі невійськових методів тиску на противника, передусім через політичний, економічний і гуманітарний елементи. Інформаційне ж протиборство взагалі визначалося як наскрізна діяльність на всіх етапах конфлікту: його зародження, супроводу і в постконфліктний період. Звертається увага й на «асиметричні заходи», до яких було зараховано діяльність підрозділів спеціального призначення, розбудову внутрішньої опозиції, а також невпинне зростання інформаційного впливу на об'єкт нападу.

Багато з того, про що говорив у своєму виступі генерал В. Герасімов (це, зокрема, важливість невійськових методів тиску, інформаційне протиборство тощо), вже використовувалося спочатку в Криму, а потім і на сході України. Тож можна констатувати, що проти України ведеться повноцінна війна: «гібридна» за формою, «асиметрична» за змістом.

Анексія території АР Крим багато в чому була «вдалою» завдяки не лише докладно розробленому плану дій, а й слушно вибраному моменту для його реалізації. Це, зокрема:

- ослаблення центральної влади та часткове «беззладдя» на тлі зміни влади;
- зростання суперечностей (а швидше – актуалізація вже наявних) між Центром і регіонами;

- незадовільний психологічний і матеріально-технічний стан українських безпекових структур;
- антагонізм між різними силовими структурами;
- особливо активна інформаційно-пропагандистська робота Росії саме в Криму протягом усіх років незалежності України.

Все це зумовило якщо не ідеальні, то дуже близькі до них умови проведення спеціальної операції з анексії Криму. Однак уже в подіях, які розгорталися в регіонах Східної України, значна кількість цих умов не виконувалася, що примусило Росію перейти до формату традиційного військового вторгнення [4].

Основні зусилля зосереджуються на широкій підтримці бойовиків, що стає багатовимірною й поліаспектною. Передусім це безпосередня допомога озброєннями та командирів кваліфікованих вояків з-поміж бійців-спецпризначенців чи офіцерів сил спеціальних операцій. Також надається економічна підтримка – від прямого ввезення коштів до квазігуманітарної допомоги.

Безпосередньою умовою для розв'язання гібридної війни є негативна соціально-економічна та/або політична ситуація в державі, проти якої чиниться агресія.

Одним з основних чинників розгортання гібридної війни є слабкість збройних сил держави: матеріально-технічна застарілість оснащення, неготовність збройних сил до виконання поставлених завдань, непідготовленість військового керівництва [1, с. 38].

Гібридна війна є деструктивним впливом, підпорядкованим єдиному політичному стратегічному задуму, який справляється однією державою проти іншої або однією державою проти кількох держав.

У результаті гібридної агресії режиму Путіна вдалося завдати Україні великих втрат, зокрема:

- анексувати Республіку Крим;
- створити маріонеткові сепаратистські режими на території Донецької та Луганської областей;
- унеможливити вступ України до НАТО у найближчі роки;
- знизити транзитні можливості України;
- створити додаткові важелі впливу на внутрішньополітичні процеси в Україні та підстави для її регіоналізації, зокрема, через механізми Мінських домовленостей;
- виснажити економіку України, що змушена витратити значні кошти на війну та втратила значні виробничі потужності, а також ринки для своєї продукції;
- зменшити геополітичну роль України і не допустити її перетворення на регіонального лідера;

- сформувати образ України як націоналістичної, ворожої для європейських країн держави з непрогнозованою політикою та маргінальним соціумом [8, с. 62].

Важливим елементом ведення «гібридної війни», що наочно продемонструвала російська агресія, є і вплив на життєдіяльність суспільства. При цьому енергетична інфраструктура стала предметом особливої уваги з боку агресора, оскільки її захоплення (чи руйнування) не тільки завдає значних економічних збитків, а й загрожує сталому функціонуванню системи життєзабезпечення суспільства загалом.

Слід зазначити, що використання потенціалу енергетики як «енергетичної» зброї було відкрито проголошене у 2003 р. в Енергетичній стратегії Російської Федерації до 2020 р.: в документі зазначалося, що потужний паливно-енергетичний комплекс Росії «є базою розвитку економіки, інструментом здійснення внутрішньої та зовнішньої політики» [7].

І це не просто декларація намірів, а реальний інструмент впливу, який Росія неодноразово використовувала у своїх інтересах (у т.ч. – через послаблення всіма способами енергетичної інфраструктури потенційних противників).

Хоч військовий складник конфлікту об'єктивно залишається основним чинником його розгортання, масштаби застосування інформаційного складника стають дедалі більшими. Про масштаби інформаційної війни, розгорнуті Росією проти України, найточніше сказав Головнокомандувач об'єднаних Збройних сил НАТО в Європі Ф.Брідлав: «Це найбільш дивовижний інформаційний блицкриг, який ми коли-небудь бачили в історії інформаційних воєн».

Інформаційний фронт «гібридної війни» розгортається одразу на кількох напрямках. Передусім: (1) серед населення в зоні конфлікту; (2) серед населення країни, проти якої здійснюється агресія, однак територія якої не охоплена конфліктом; (3) серед громадян країни агресора і (4) серед міжнародного співтовариства.

Хоча інформаційний складник справді став наскрізною темою «гібридної війни», проте він виконує не самостійну, а допоміжну роль, більшою мірою супроводжуючи військову фазу операції.

Відповідно, чи не перше, що зробили різноманітні «ополченці» та «зелені чоловічки» на окупованих територіях, – це відключили українські телеканали і масовано включили російські. Формування єдиного й повністю контрольованого інформаційного простору – очевидна стратегія розгортання інформаційного складника конфлікту з боку агресора.

Ще один важливий інформаційний фронт – зовнішній. Масштаби діяльності «фондів», «культурних товариств», «аналітичних центрів» і просто «експертів» проросійської спрямованості в Європі, а також діяльність каналу *RT* справді значні. Однак навіть тут загальна концепція «гібридної війни» «по-російськи» дається взнаки: частину таких експертів просто

вигадують, а від їх імені публікують необхідні коментарі та висновки, – останній такий випадок був із вигаданим німецьким експертом [4].

Крім того у цій війні Кремль активно використовує для маніпулювання суспільною свідомістю інформаційні ресурси різних соціальних інститутів, як російських, так і українських. Одним із найбільш потужних та витончених способів ведення гібридної війни офіційним Кремлем є використання інформаційно-пропагандистських ресурсів РПЦ. Фактично для Кремля РПЦ займає одну з основних ніш формування та поширення сучасної російської державної ідеології і виступає своєрідним посередником між владою та народом. Певний час РПЦ і Московська патріархія намагалися демонструвати, що церква стоїть осторонь війни, але врешті стали відверто обслуговувати ідеологічні цілі цієї війни [5].

Тому, сьогодні, насамперед унаслідок російської агресії, великого значення набувають заходи із визначення та протидії загрозам і викликам, які безпосередньо зачіпають сферу національної безпеки України, у т.ч. її інформаційну складову. Важливість такої діяльності чітко розуміє керівництво держави. Зокрема, у Доктрині інформаційної безпеки України підкреслюється «комплексний характер актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері» та акцентується увага на тому, що ці загрози й виклики потребують «визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації» [9], [2].

Висновки. Ще в 1975 р. британський учений-міжнародник Е. Макк зробив важливий висновок: у більшості сучасних йому конфліктів сильні країни не зазнали військової поразки, вони зазнали поразки в політичному сенсі – не зуміли нав'язати свою волю противнику. Політична перемога слабкої сторони полягала в тому, що вона – шляхом застосування асиметричних способів ведення військових дій (переважно партизанських) – спробувала виснажити волю сильного ворога до продовження війни та досягнення поставлених цілей.

Відповідно, і подвійне завдання України в нинішньому асиметричному протистоянні – двовимірне. У зовнішньому вимірі – не піддатися на нав'язування нам зовнішньої, вочевидь деструктивної для нашої державності, політичної волі Кремля, однак при цьому – виснажити противника. А у вимірі внутрішньому – забезпечити домінування нашої політичної волі у проблемних регіонах, не допускаючи, щоб вони виснажили нас економічно й політично.

Водночас, нинішнє пріоритетне завдання – дати ефективну і змістовну відповідь передусім на військову, а також на інформаційну агресію проти нашої держави.

Протистояти Росії в гібридній війні буде важко. Противник готувався до цього протистояння роками і чітко знає, чого хоче. Однак держава мусить навчитися протидіяти викликам гібридної війни. Якщо це протистояння не буде вигране, ми завжди матимемо справу із самовідновлюваною гідрою, яка з'являється на місці вже начебто переможеного противника.

Джерела та література

1. «Активні заходи» СРСР проти США: пролог до гібридної війни: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, А. В. Баровська, Т. О. Ісакова, І. О. Коваль, В. П. Горбулін; за заг. ред. Д. В. Дубова. – 2-ге вид. – К.: НІСД, 2017. – 52 с.
2. Ауліна О. (2019). Специфіка застосування асиметричних підходів в інформаційному протиборстві. Стратегічні пріоритети, 49 (1), 37–43. Retrieved from <https://niss-priority.com/index.php/journal/article/view/236>
3. Геополітичні аспекти конфлікту на Донбасі. – Національна безпека і оборона, 2019, № 1–2, с. 5–6, URL:http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD177-178_2019_ukr.pdf
4. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. URL:<https://dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html> 23.01.2015
5. Коновалчук, Р. (2018). Зміст та основні напрями пропаганди Російської православної церкви у контексті гібридної війни Росії проти України. Стратегічна панорама, (2), 31–36. Retrieved із <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/80>
6. Parakhonsky, V., & Yavorska, G. (2018). Онтологія гібридної війни: гра прихованих смислів. Стратегічна панорама, (1), 7–16. Retrieved from <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/19>
7. Распоряжение Правительства РФ от 28.08.2003 №1234-р «Об Энергетической стратегии России на период до 2020 года» URL: https://www.rosteplo.ru/Npb_files/npb_shablon.php?id=25
8. Режим Путіна перед викликами часу: аналітична доповідь / М. М. Розумний, Я. В. Бережний, І. В. Валюшко, Р. В. Власенко [та ін.]; за заг ред. М. М. Розумного. – К. : НІСД, 2017. – 84 с.
9. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29.12.2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
10. Розумний М. Російська «гібридна» агресія: цілі і наслідки, засоби протистояння. // Національна безпека і оборона № 9–10 (167–168) 2016 URL: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD167–168_2016_ukr.pdf

References

1. “Aktivni zachodu” SRSR protu SSHA: prolog do gibridnoji vijnu (2017) ["Active measures" of the USSR against the United States: a prologue to the hybrid war] analit. dop. / D. V. Dybov, A. V. Barovska, T. O. Isakova, I. O. Koval, V. P. Gorbylin; za zag.red. D. V. Dybova. 2-ge vyd. K. NISD, 2017. 52 s. [in Ukrainian].

2. Aulina O. (2019). Specyfika zastosowania asymetrycznych podchodów w informacyjnym protyborstwie [Specificity of use of asymmetric approaches in information confrontation] *Strategichni Priorityty*, 49 (1), 37–43. Retrieved from <https://niss-priority.com/index.php/journal/article/view/236> [in Ukrainian].
3. Geopolitichni aspekti konfliktu na Donbasi (2019) [Geopolitical aspects of the conflict in Donbass] – *Nacionalna bezpeka i oborona*, 2019, № 1–2, s. 5–6, Retrieved from http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD177-178_2019_ukr.pdf [in Ukrainian].
4. Gorbulin V (2015). «Gibridna viyna» jak kluchoviy instrument rosiyskoyi geostrategii revanshu [Hybrid War "as a key tool in Russia's geostrategy of revenge] Retrieved from <https://dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html> 23.01.2015 [in Ukrainian].
5. Konovalchuk, P. (2019). Zmist ta osnovni napryamu propaganda Rosiyskoyi pravoslavnoyi cerkvy u konteksti gibrudnoyi viynu Rosiyi protu Ukrayinu [Content and main prospects of Russian Orthodox Church propaganda in the context of the hybrid war between Russia and Ukraine] *Strategichna panorama*, (2), 31–36. Retrieved from <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/80> [in Ukrainian].
6. Parakhonsky, B., & Yavorska, G. (2018). Ontologiya gibridnoyi viynu: gra prihovanyh smysliv. [The ontology of hybrid war: interplay of hidden meanings] *Strategichna panorama*, (1), 7–16. Retrieved from <https://niss-panorama.com/index.php/journal/article/view/19> [in Ukrainian].
7. Rasporyazhenie pravitelstva RF ot 28.08.2003 №1234-r «Ob Energeticheskoy strategii Rosii na period do 2020 goda» [On the Energy Strategy of Russia until 2020] Retrieved from https://www.rosteplo.ru/Npb_files/npb_shablon.php?id=25 [in Russia].
8. Rezim Putina pered viklikami chasu: analitichna dopovid (2017) [Putin mode before wikliks for an hour: analytic additional reasoning] / M. M. Rozumnyy, Y. V. Berezniy, I. V. Valushko, R. V. Vlasenko [ta in.]; za zag. red. M. M. Rozumnogo. – K. :NISD, 2017. – 84 s.
9. Rishennya Radu nacionalnoyi bezpeku i oboronu Ukrayiny vid 29.12.2016 roku «Pro Doktrinu informaciyanoi bezpeku Ukrayinu»: Ukaz Prezidenta Ukrayiny vid 25.02.2017 N 47/2017. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> [in Ukrainian].
10. Rozumnyy M. (2016) Rosiyska «gibridna» agresiya: cili i naslidki, zasobu protistoyannya. [Russian "hybrid" aggression: cyly and inheritance, add prototype] // *Nacionalna bezpeka i oborona* № 9–10 (167–168) 2016 Retrieved from http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD167-168_2016_ukr.pdf [in Ukrainian].

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Олеся Онищук

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ МІЖ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ
ТА ПРОТЕСТАНТСЬКИМИ РЕЛІГІЙНИМИ ТЕЧІЯМ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
(КІНЦЯ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.) 3

Артем Харченко

КОЛЕКТИВНИЙ ПОРТРЕТ СТУДЕНТСТВА ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В
ПЕРШІЙ ПОЛОВИНИ XIX СТ. 9

Ольга Колесник, Руслан Пальчевський

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ТОВАРИСТВА «СОКІЛ» 15

Вікторія Зиль

МЕЦЕНАТСТВО В КИСВІ НА РУБЕЖІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. 25

Василь Рожко

УКРАЇНСЬКІ ВОЯКИ ЕМІГРАНТИ В СКЛАДІ АНЗАК В РОКИ ПЕРШОЇ
СВІТОВОЇ ВІЙНИ 30

Ольга Токар

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА – СИМВОЛ ГЕРОЇЗМУ УКРАЇНЦІВ У БОРОТЬБИ
ЗА ВЛАСНУ ДЕРЖАВНІСТЬ 35

Олександр Рибачук, Тетяна Карпукіна

ФОРМУВАННЯ РЕПРЕСИВНО КАРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ
ВСТАНОВЛЕННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ 42

Володимир Сова

УКРАЇНА В ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ НАПЕРЕДОДНІ
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 51

Юлія Горбова

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ КРИМУ: ПЕРЕСЕЛЕНСЬКІ АКЦІЇ ТА ЇХ НАСЛІДКИ
(1944–2019 РР.) 61

Тарас Надашкевич, Тетяна Карпукіна

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА НІМЕЦЬКОЇ ВЛАДИ В
РЕЙХСКОМІСАРИАТІ «УКРАЇНА» 68

Влад Твердинюк

РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ В УРСР, ЯК ПЕРЕДДЕНЬ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА» 77

Оксана Кундеус

ГІБРИДНА ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ 88

Інна Вівчар

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ 99

Олег Санжаревський, Тарас Жовтенко

ВІЙСЬКОВЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ І РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВІД МИРОТВОРЧОГО БАТАЛЬЙОНУ
ДО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОЇ БРИГАДИ 108

<i>Юрій Ліннік</i> У ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ	117
---	-----

РОЗДІЛ 2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Андрій Богданович</i> СПРОБА ПОБУДУВАТИ «МІСТО СОНЦЯ» В ПАРАГВАЇ	124
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ НІККОЛО МАКІАВЕЛЛІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІСТЬ	130
---	-----

<i>Валентин Константинов</i> ЦЕЦОРСКАЯ БИТВА 1620 ГОДА И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ПОЛЬСКО-ТУРЕЦКИЕ ОТНОШЕНИЯ	134
---	-----

<i>Ольга Сєєрова, Олена Золотун</i> ОСОБЛИВОСТІ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В РОСІЇ В ДРУГІЙ ЧВЕРТІ ХІХ СТОЛІТТЯ	146
---	-----

<i>Николай Щавлинский</i> ИЗ ИСТОРИИ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ БЕЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ И УКРАИНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ (1918 Г.).	159
--	-----

<i>Оксана Лепеш</i> КОНТРАБАНДА КАК ВИД СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВЕТСКО-ПОЛЬСКОГО ПРИГРАНИЧНОГО НАСЕЛЕНИЯ В 1920-Х ГГ.	165
---	-----

<i>Ліна Харипончук, Роман Михальчук</i> КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	173
---	-----

<i>Руслан Постоловський</i> ГЕНЕЗА Й ЕВОЛЮЦІЯ ЧЕСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС	186
--	-----

<i>Аліна Таргонська, Інна Мартинчук</i> ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА ГОЛЛІЗМУ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРАНЦІЇ	195
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	204
---	-----

<i>Оксана Кундеус, Алла Іванюк</i> ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ	207
--	-----

<i>Ірина Андрощук</i> СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СИСТЕМА МЕДІА-ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ	211
---	-----

<i>Інна Вівчар</i> АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ МЕТОДІВ СТИСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	222
--	-----

РОЗДІЛ 3. ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Микола Переходько

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СІЧОВОГО РУХУ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ Й
БУКОВИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 226

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Тарас Пасічник

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУТНІСТЬ ЯВИЩА ГЕНОЦИДУ 233

Анатолій Лясковець

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВИЩА НАСЕЛЕННЯ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД
НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ 242

РОЗДІЛ 5. РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Руслана Давидюк

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ 254

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 32

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 26.11.2020 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Ум. друк. арк. 17,17.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 32. – Рівне, 2020. – 266 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

A 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020